Методи і прийоми створення ситуації успіху як засіб соціалізації здобувача освіти

«Все, що перестає вдаватися, перестає і залучати».
Франсуа де Ларошфуко.

Створення ситуації успіху є важливим напрямком соціалізації особистості, що сприяє розвитку впевненості у собі та позитивному ставленню до навчання і життя загалом. Цей підхід передбачає створення умов, за яких людина відчуває себе успішною, що позитивно впливає на її соціальну адаптацію та розвиток.

«Розумова праця учня, успіхи і невдачі в навчанні – це його духовне життя, його внутрішній світ, ігнорування якого може привести до сумних результатів. Дитина не тільки дізнається щось, засвоює матеріал, а й переживає свою працю, висловлює особисте ставлення до того, що йому вдається і не вдається». К. Д. Ушинський.

Тільки успіх підтримує інтерес учня до навчання. А інтерес до навчання з'являється тільки тоді, коли є натхнення, яке народжується від успіху в оволодінні знаннями. Дитина, яка ніколи не пізнала радості праці в навчанні, що не пережила гордості від того, що труднощі подолані, втрачає бажання, інтерес вчитися. Якщо дитині вдасться домогтися успіху в школі, то у неї є всі шанси на успіх і в подальшому дорослому житті. Одне необережне слово, один непродуманий крок вчителя можуть надломити дитину так, що потім не допоможуть ніякі виховні хитрощі.

«Дитина повинна бути переконана, що успіхом вона зобов'язана, перш за все, самому собі. Допомога вчителя, якою б ефективною вона не була, все одно повинна бути прихованою. Варто дитині відчути, що відкриття зроблене за допомогою подачі вчителя – радість успіху може потьмяніти». В. О. Сухомлинський.

Головний сенс діяльності вчителя полягає в тому, щоб створити кожній дитині ситуацію успіху в урочної та позаурочної діяльності і дати ій можливість пережити радість досягнення, усвідомити свої здібності, повірити в себе.

Успіх слід вимірювати не скільки положенням, якого людина досягла в житті, скільки тими перешкодами, які вона подолала, домагаючись успіху. Ситуація – це те, що людина здатна організувати; переживання ж радості, успіху – щось більш суб'єктивне, приховане в значній мірі від погляду сторонніх. Завдання в тому і полягає, щоб дати можливість пережити радість досягнення, усвідомити свої можливості, повірити в себе. Ситуація успіху – це цілеспрямоване, організоване поєднання умов, при якому створюється можливість досягти значних результатів в діяльності, це результат продуманої, підготовленої стратегії, тактики. Проживаючи ситуацію успіху, дитина знаходить гідність, бо в визнанні її людських і індивідуальних якостей вона

виявляє і то, чого вона варта як людина. До того ж ситуація успіху породжує задоволеність життям на даний момент, а це є не що інше, як щастя в одному його різновиду.

- **Інтелектуальна розминка *Продовжить фразу*:**

- Усі перемоги починаються … (з перемоги над собою).
- Хто не дивиться вперед, той … (залишиться позаду).
- Істина народжується в суперечках, та коли пристрасті вирують, істина … (зникає).
- Щоб вести людей за собою, … (йди за ними).
- Якщо можеш виправити наслідки помилки, … (ти не помилився).
- Отже, в основі ефективності соціалізації особистості лежить «Я-концепція» учня, бо прийняття себе, розуміння себе, оптимістичне життєрадісне світосприймання – головний і провідний принцип забезпечення соціально-психологічних умов для зміцнення та збереження сприятливих тенденцій у самовдосконаленні та самореалізації особистості учня.

Складання асоціативного куща.

УСПІХ: які асоціації викликає це слово?

Радість, задоволення, досягнення, звершення, сподівання, переживання, очікування.

Успіх – удача в діяльності, досягнення якихось результатів, переживання стану радості, задоволення від того, що є результат до якого особистість прямувала у своїй діяльності, або збігся з її очікуванням, сподіванням.

З педагогічної точки зору ситуація успіху — це цілеспрямоване, організоване поєднання умов, за яких створюється можливість досягти значних результатів у діяльності як окремо взятої особистості, так і колективу в цілому. Це результат продуманої та підготовленої стратегії і тактики вчителя, сім'ї.

З психологічної точки зору успіх — це переживання стану радості, задоволення від того, що результат, до якого особистість прямувала в своїй діяльності, або збігся з її очікуваннями, сподіваннями (з рівнем домагань), або перевершив їх.

З соціально-психологічної точки зору успіх — оптимальне співвідношення між очікуваннями оточуючих, особистості та результатами їх діяльності. В тих випадках, коли очікування особистості збігаються або перевершують очікування оточуючих, найбільш значних для особи, можна говорити про успіх. Може змінюватися коло людей, думку яких цінує особистість, але сутність успіху не змінюється.

Успіх – це поєднання уміння, старання, пізнання, інтересу та похвали дитини.

Ситуація — поєднання зовнішніх та внутрішніх умов, які спонукають учня до будь-яких дій. Створюючи ситуацію для кожної дитини, необхідно враховувати її інтереси, захоплення, здібності.

Ситуація успіху — поєднання умов, які забезпечують успіх як результат цієї ситуації.

Ситуація успіху – це те, що може організувати вчитель для успішного виховання і навчання учня і досягнення ними радості.

Актуальність проблеми сьогодні полягає в тому, що:

– знання, якості, мислення сучасної людини мають бути гнучкими, мобільними, конкурентноздатними;

– особистість має вміти володіти комунікативною культурою, працювати в команді;

– критичне мислення, оцінювання ситуації, вміння знаходити шляхи вирішення проблем – запорука успіху;

– вміння працювати з інформацією, використовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення – вимоги сучасного життя.

В основі педагогічної технології "Створення ситуації успіху" лежить особистісно орієнтований підхід до процесу навчання та виховання. Тільки особистісно орієнтоване навчання дає можливість кожному учню реалізувати індивідуальні особливості, розвинути свою пошукову активність.

Використання ситуації успіху має сприяти підвищенню робочого тонусу, збільшенню продуктивності навчальної роботи, а також допомогти учням усвідомити себе повноцінною особистістю і, відповідно, забезпечити успіх у навчанні.

Успіх, якщо його переживає дитина неодноразово, відкриває період визволення прихованих можливостей особистості, перетворення та реалізації духовних сил.

Отже, головний зміст діяльності педагога полягає в тому, щоб кожен учень був успішний, це сприяє розвитку впевненості учня в собі, підвищенню самооцінки, розвитку почуття власної значимості.

Завдання педагога— допомогти особистості дитини зрости в успіху, дати відчути радість від здолання труднощів, переконати, що задарма в житті нічого не дається, скрізь необхідно докласти зусиль. І успіх буде еквівалентним витраченим зусиллям.

Вправа «Ієрархія»

Ієрархія (від грецького – священний) – у широкому розумінні означає розташування частин або елементів цілого в певному порядку. Проаранжуйте подані нижче життєві цінності за ступенем їх значущості для вас, як для педагога:

- Друзі
- Батьки
- Діти
- Робота
- Колеги
- Чоловік (дружина)
- Хобі
- Домашні тварини
- *Рефлексія*
- Яку життєву цінність ви поставили на перше місце? Чому?
- Скільки часу на день ви приділяєте цими людям?
- На що ви витрачаєте найбільше часу протягом дня?

Вправа «Проблемні люди»

- *Кожному учаснику роздають аркуш паперу та пропонують виконати наступні дії:*
- Так і діти мають свої вподобання, цінності. Дуже часто ми не знаємо, чим захоплюється дитина. До чого можуть стимулювати дітей улюблений фільм або комп'ютерна гра?
- Скласти аркуш паперу навпіл та відірвати правий кутик;
- Ще раз скласти аркуш і знову відірвати правий кутик;
- Повторити це втретє;
- Розглянути витинанки, роздивитися, що вийшло в інших.

Запитання:

- Чи є абсолютно подібні витинанки?
- Чи є ті, хто виконав вправу неправильно?
- Кого можна вважати поганим виконавцем завдання? Чому?
- *Висновок*: всі діти, як витинанки, різні, і до кожного потрібен свій підхід. Кожна дитина особлива, по-своєму неповторна й обдарована. Звернення вчителя до її найкращих почуттів обов'язково матиме успіх і знайде відгук у дитячих серцях. Дати дітям відчути радість праці, щастя успіху в навчанні, збудити в їхніх серцях почуття власної гідності – ось наше найперше завдання, бо успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, що породжує енергію для боротьби з труднощами, бажання вчитися. Вчитель виступає в різних ролях: психолога-помічника й натхненника, організатора і координатора, консультанта і діагноста. Для створення ситуації успіху важлива емоційна культура вчителя, його психологічна компетентність, вербальна «інструментовка». І головне, що необхідно вчителю, який приступає до роботи за педагогічною технологією "Створення ситуації успіху", — створити оптимістичну установку дитини, забути на деякий час про її недоліки, побачити тільки перспективні лінії її розвитку. Безперечно, ця технологія заслуговує на пильну увагу з боку вчителів сучасної школи.

На перший погляд, здається, що достатньо вчителю кілька разів дати учневі можливість відчути успіх, як самий по собі буде забезпечений рівень мотивації, інтересу, пізнавальної активності. Однак, таке ставлення здатне викликати протилежний результат: постійна успішність може сформувати не скільки звичне, а, можливо, індиферентне ставлення до навчання. Крім того, постійне очікування лише позитивного результату згубно відбивається на розвиткові вольових якостей школяра: він ухиляється від подолання труднощів, губиться в складних навчальних і життєвих ситуаціях, у його поведінці починає переважати мотив «уникнення невдач» тощо. (відео)
Досвідчені психологи і педагоги попереджують про можливі негативні стани, що слідують після пережитого успіху. Чому можливий такий парадокс? По-перше, за сильним переживанням якої – небудь емоції обов'язково слідує релаксація. Зникає відчуття успіху. По – друге, успіх, що дістався ціною невеликих зусиль, може призвести до переоцінки, точніше, до завищеної оцінки своїх

можливостей.. Якщо в цей період запропонувати людині будь – яку діяльність, то вона, зазвичай, буде менш успішна, ніж попередня. По – третє, переживання успіху може бути затьмарено, якщо результат, важливий і значущий для самого учня, не буде адекватно оцінений іншими людьми. В четвертих, у дитини виникають складності у відношеннях з однокласниками.

І нарешті, емоція успіху не буде сильним переживанням, якщо результати діяльності не мають значення для її суб'єкта. Дитина, особливо на початку навчання, однаково інтенсивно переживає успіх «у головних» і «неголовних» навчальних предметах. Але досить часто дорослі знижують цю інтенсивність: «Відмінно з малювання? Краще б з мови отримав…» Через зниження значущості пережитого успіху дорослі впливають на формування в дитини ставлення до всього навчального процесу. Тому, «оцінюючи знання дітей, необхідно виходити з індивідуальних особливостей кожної дитини. Якщо вона все – таки просувається вперед, необхідно її заохотити, підбадьорити, аби вона не відчувала невдачу, порівнюючи свої результати із заздалегідь визначеними нормами, особливо якщо вони для неї недосяжні».

Отже, ситуація успіху в навчальній діяльності створюється педагогом за допомогою ланцюжка таких послідовних дій: установка на діяльність (емоційна підготовка учня до розв'язання навчального завдання); забезпечення діяльності (створення умов для успішного розв'язання); порівняння одержаних результатів із передбачуваними (свідоме ставлення до результату своєї навчальної праці). Отож, якщо ситуація успіху створюється вчителем послідовно і свідомо, її структура повинна враховувати всі названі компоненти.

Притча "Олівець"

Малюк дивиться, як бабуся пише листа, і запитує: – Ти пишеш про те, що відбувалося з нами, пишеш про мене? Бабуся перестає писати, посміхається і каже онукові: – Ти вгадав, я пишу про тебе. Але важливе не те, про що я пишу, а те, чим я пишу. Я хотіла б, щоб ти, коли виростеш, був таким, як цей олівець … Малюк дивиться на олівець з цікавістю, але не помічає нічого особливого: – Звичайний олівець, як всі олівці, які я бачив! – Все залежить від того, як дивитися на речі. Цей олівець володіє п'ятьма якостями, що необхідні тобі, якщо ти хочеш прожити життя в ладу з усім світом. По-перше: ти можеш бути генієм, але ніколи не повинен забувати про існування Направляючою Руки. Ми називаємо цю руку Богом. Завжди довіряй себе Його волі. По-друге: щоб писати, мені доводиться заточувати олівець. Ця операція трохи болюча для нього, але після цього олівець пише більш тонко. Отже, вмій терпіти біль, пам'ятаючи, що він додає благородства . По-третє: якщо користуватися олівцем, завжди можна стерти гумкою те, що вважаєш помилковим. Запам'ятай, що виправляти помилки – необхідно. Часто це єдиний спосіб залишатися на вірному шляху. По-четверте: в олівці значення має не деревина, з якого він виготовлений і не його форма, а графіт, що знаходиться всередині. Тому завжди думай про те, що відбувається в тобі. І, нарешті, по-п'яте: олівець завжди залишає за собою слід. Так само і ти залишаєш після себе сліди своїми вчинками і тому обмірковуй кожен свій крок.

Анжеліка Боднар,
практичний психолог